

Vis garsiau girdimas moterų šaulių balsas ir matomi darbai: pirmojo Lietuvos šaulių moterų suvažiavimo 1933 m. protokolas

Dr. Mindaugas Nefas

Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija, T. Ševčenkos g. 31, Vilnius

El. p. mindaugas.nefas@vdu.lt

ORDIC ID: <https://orcid.org/0000-0002-3950-2185>

Anotacija. Mokslų šaltinių publikacijoje pateikiamas 1933 m. liepos 2–3 d. Kaune vykusio pirmojo moterų suvažiavimo protokolas. Iš jo aiškėja moterų šaulių veiklos būklė, egzistavusios problemos, kelti tikslai ir viltys. Šis suvažiavimas žymi moterų šaulių aktyvesnės veiklos pradžia, todėl yra svarbus šaltinis tolesniems moterų šaulių istorijos nagrinėjimams. Kartu su šaltiniu pateikiami komentarai, patikslinimai ir bendra moterų šaulių veiklos apžvalga.

Esminiai žodžiai: *Lietuvos šaulių sąjunga, moterų šaulės, šauliai, suvažiavimas, paramilitarizmas.*

Annotation. The publication of scientific sources presents the protocol of the first women's congress held in Kaunas on July 2–3, 1933. It clarifies the state of women riflemen's activities, the problems that existed, and the goals and hopes set. This convention marks the beginning of more progressive activities for women riflemen and is therefore an important source for further research into the history of women riflemen. The source is accompanied by comments, clarifications and a general overview of the activities of women riflemen.

Keywords: *Lithuanian Riflemen's Union, women riflemen, riflemen, congress, paramilitarism.*

1919 m. vasarą Lietuvos šaulių sąjunga kūrėsi sudėtingomis sąlygomis. Tuo pačiu metu kūrėsi Lietuvos Respublika, kurią atakavo priešai. Tad ši paramilitarinė organizacija pateko į veiksmų sukuri, visų pirma atlikdama pagalbininkės vaidmenį Lietuvos

kariuomenei, antra, ieškodama savo vietos modernėjančioje Lietuvoje. Tokios aplinkybės dėsningai lėmė, jog absoliučią daugumą šaulių sudarė vyrai. Nepaisydamos tuomet vis dar itin gajaus lyčių stereotipo, į organizaciją ateidavo ir moterų. Tokią situaciją lėmė ne išskirtinai palankus visų naujosios organizacijos narių požiūris į moteris, bet jos lyderio V. Putvinskio riteriškas supratimas ir požiūris, jog šaulių organizacija yra terpė tiek vyrams, tiek ir moterims. Viena pirmųjų moterų šaulių tapo jo žmona Emilija bei dukros Ona, Sofija ir Emilija. Vieno iš kūrėjų pavyzdį suprato bent jau artimiausios jo aplinkos žmonės, todėl į organizacijos veiklą įsijungė ir kitų šaulių šeimos moterys, pvz., Tado Ivanausko žmona Honorata, A. Žmuidzinavičiaus žmona Marija. V. Putvinskis buvo karštai įsitikinęs, jog būtent šauliai turi imtis iniciatyvos keičiant Lietuvos visuomenę. Vienas iš būtinų klausimų buvo požiūris į moteris, kurių šaulių ideologas pateikė kaip įsakymą: „Gerbk moterį! Moters garbė šauliui tiek pat brangi, kaip jo paties, kaip tėvynės. Moters garbė šauliui šventa.“¹ Tačiau ilgą laiką jos neturėjo jokių išskirtinių funkcijų, galima teigti, jog per pirmuosius 10 LŠS veiklos metų moterys šaulės tūnojo vyrų šaulių šešėlyje. Pirmieji aktyvesni žingsniai buvo žengti 1927 m., bet visuotinai aktyvi veikla pradėta tik po 1933 m. įvykusio pirmojo moterų šaulių suvažiavimo.

Šios aplinkybės lėmė, jog šaulės iki šiol tūno ir mūsų istoriografijos paraštėse. Nors pastaruosiu penkmečiu LŠS ir lietuviškojo paramilitarizmo tyrimai itin suaktyvėjo, moterų šaulių klausimas ir toliau dažniau sulaukia dėmesio istorinėje publicistikoje², taikomuosiuose istorijos produktuose³, o ne moksliniuose istorikų darbuose. Iš kitos pusės, lietuviškojo paramilitarizmo tyrėjai pradeda kalbėti, jog LŠS tema beveik išsemta ir vargu ar galima išpešti ką nors naujo. Tad moterų šaulių veiklos tyrimai gerokai praplečia visos LŠS istorijos tyrimo lauką. Tiesa, reikia paminėti, jog šaulės yra sulaukusios tyrėjų dėmesio. V. Jokubauskas yra analizavęs statistinius duomenis⁴. Šaulėms dėmesio skirta naujausiam LŠS istorijos tyrime⁵, tačiau jame jos nėra pagrindinis tyrinėjimo objektas⁶. Vis dėlto minimoje monografijoje dėmesio sulaukė ir šioje mokslo šaltinių publikacijoje pateikiamas pirmojo moterų šaulių suvažiavimo protokolas. Tad klausimų apie šaulės

¹ *Vladas Putvinskis-Pūtvis. Gyvenimas ir parinktieji raštai.* Red. A. Marcinkevičius -Mantautas. Čikaga: LŠST, 1973, p. 186.

² LUKMINAITĖ, Solveiga. Šaulė Mikalina Glemžaitė tautinio kostiumo populiarintoja Lietuvoje. *Trimitas*, 2017, Nr. 6, p. 26–29; STADALNYKAITĖ, Kristina. Moterų šaulių labdaringa veikla Lietuvoje 1927–1940 m. [žiūrėta 2020 03 29]. Prieiga per internetą: <http://www.voruta.lt/moteru-sauliu-labdaringa-veikla-lietuvoje-1927-1940-m/>

³ Virtuali LCVA paroda Lietuvos šaulių sąjungai – 100 metų. [žiūrėta 2020 03 29]. Prieiga per internetą: <http://virtualios-parodos.archyvai.lt/lt/virtualios-parodos/34/lietuvos-sauliu-sajungai-100-metu/exh-138/saules-moterys/case-719#slide3>

⁴ JOKUBAUSKAS, Vytautas. Lietuvos šauliai tarpukariu: lietuviai, katalikai, visuomenės elitas. *Acta historica universitatis Klaipedensis XXVII. Paramilitarizmas Rytų Baltijos regione 1918–1940: atvejo studijos ir lyginimai.* Klaipėda: KU BRIAI, 2014, p. 75–102.

⁵ NEFAS, Mindaugas. *Dvasios aristokratai. Lietuvos šaulių sąjungos siekiai ir realybė 1919–1940 m.* Vilnius: Versus, 2019, p. 181–203.

⁶ Minimoje monografijoje dėmesio sulaukė ir šioje mokslo šaltinių publikacijoje pateikiamas pirmojo moterų šaulių suvažiavimo protokolas.

kol kas yra gerokai daugiau nei atsakymų. Moterų šaulių istorinės veiklos tyrimai neabejotinai atskleis visiškai kitokį jų paveikslą nei mums įprasta įsivaizduoti. Iš nuolankių vyrų šaulių pagalbininkų jų vaizdinys gali pasikeisti į savo nuomonę visuomeniniais ir politiniais klausimais turinčių moterų sąjūdžio, kuris tikriausiai buvo dalis bendro moterų judėjimo už didesnes savo teises Lietuvoje dalis.

Todėl šioje mokslo šaltinių publikacijoje pateikiamas ir analizuojamas 1933 m. vykusio pirmojo Lietuvos moterų šaulių suvažiavimo protokolas. Jis bus naudingas šios temos tyrinėtojams ir padės geriau pažinti aktyviosios moterų šaulių judėjimo fazės pradžią, tikslus, numatytas priemones bei žymiausias veikėjas. Pateikiamas dokumentas saugojamas Lietuvos centrinio valstybės archyvo Šaulių sąjungos fonde (f. 561, ap. 2, b. 4376). Protokolą sudaro 7 abiejose pusėse spausdinimo mašinėle surašyti lapai. Taigi prieiti prie šio dokumento tikrai nesunku, bet šios mokslo šaltinių publikacijos pasirodymą lėmė ne šis motyvas. Siekis itin praktiškas – paskatinti istorijos tyrėjus savo tyrinėjimuose skirti daugiau dėmesio šaulėms. Galimybių tam tikrai yra daug: ne tik daugybė beveik neskaitytų bylų LCVA, moterų šaulių prisiminimai⁷, bet ir trumpai leistas moterų šaulių leidinys „Šaulė“. Publikuojamas protokolas kaip vientisas tekstas dar nebuvo publikuotas, tačiau juo neabejotinai remtasi rašant Suvažiavimo apžvalgą „Trimitė“⁸.

Moterų šaulių suvažiavimo idėja kilo moterų šaulių organizacinei komisijai, kurios pagrindinis tikslas buvo išgryninti moterų šaulių veiklą, kad ši nedubliuotų vyrų, bei ją išplėsti visoje Lietuvoje. Kodėl reikėjo organizuoti būtent suvažiavimą? Svarbiausia priežastis – LŠS valdymo struktūra ir galimybės organizacijos nariams dalyvauti jos valdyme. Pagal tuomet galiojusį LŠS įstatymą ir Laikinąjį vidaus tvarkos statutą, Sąjungoje buvo įtvirtintas 3 lygių suvažiavimas. Visų pirma buvo organizuojamas šaulių būrio susirinkimas, jame išrinkti būrio delegatai dalyvaudavo rinktinės būrių atstovų suvažiavime. Pastarajame taip pat buvo renkami delegatai, kurie atstovaudavo savo rinktinei visos Sąjungos atstovų suvažiavime⁹. Tačiau pagrindiniuose organizacijos dokumentuose nieko nekalbama apie atskirus moterų suvažiavimus. Todėl ne ką mažiau svarbi yra antroji priežastis – pačių moterų šaulių siekis labiau išgryninti savo veiklą bei turėti kuo didesnę autonomiją. Antrojo LŠS veiklos dešimtmečio pradžioje to reikalauti sąlygos buvo palankios, nes LŠS CV pirmininkas jau ne vienus metus buvo Antanas Žmuidzinavičius, tuo tarpu moterų šaulių Centro komisijos priešakyje stovėjo jo žmona Marija ir dukterėčia Sofija Putvinskaitė-Marcinkevičienė¹⁰. Taigi susiklostę idealūs giminystės ryšiai lėmė, jog 1930 m. savo veiklą pradėjusi moterų šaulių Centro komisija gavo leidimą priimti pirmąsias moterų šaulių veikimo taisyklės bei sušaukti visos Lietuvos suvažiavimą. Tai labai svarbu, nes visos LŠS suvažiavimas nebuvo šaukiamas nuo

⁷ PUTVINSKIENĖ, Emilija. *Atsiminimai*. Šiauliai: Saulės delta, 1995; *Nepriklausomai Lietuvai*. Red. P. Petrušaitis. Čikaga: LŠST, 1965.

⁸ Pirmasis moterų šaulių suvažiavimas. *Trimitas*, 1933, Nr. 27, p. 525–526; Nr. 28, p. 546–548; Nr. 29, p. 564.

⁹ *Lietuvos šaulių sąjungos vidaus tvarkos statutas*. Kaunas: LŠS, 1925, p. 11–13.

¹⁰ Moterų šaulių veiklos žiniaraštis. LCVA, f. 561, ap. 2, b. 1339, l. 36.

1928 m., taip įtvirtinant organizacijos valdžioje A. Žmuidzinavičių ir jo aplinką. O štai moterims tokia teisė buvo suteikta.

Tiesa, teisinė galimybė organizuoti moterų šaulių suvažiavimus egzistavo nuo 1927 m., tuomet buvo priimtos pirmosios moterų šaulių veiklos taisyklės¹¹. Tačiau tuo laikotarpiu moterų veikla buvo neaktyvi, labiau netgi epizodiška, bei itin neskaitlinga. Dėl statistinių duomenų trūkumo net nėra tiksliai aišku, kiek organizacijoje buvo moterų iki 1931 m. Tik nuo šių metų jos pradeda figūruoti statistinėse suvestinėse kaip atskira grupė: 1931 m. jų buvo 2973, 1932 m. – 3205, o 1933 m. – 3502¹². Taigi matomas tolygus šios grupės šaulių skaičiaus didėjimas, o tai buvo vienas iš akstinių aktyvesnei veiklai. Teisinė galimybė šaulėms šaukti būrių susirinkimus ir rinktinių bei Sąjungos moterų šaulių suvažiavimus buvo atnaujinta 1933 m. kovą priėmus naujas veikimo taisykles¹³. Pirmojo suvažiavimo data (liepos 2–3 d.) buvo priderinta prie liepos 4–5 d. vykusių ideologinių-organizacinių kursų šaulėms. Prieš šį įvykį nevengta skambių frazių: „Tai yra pagrindas, organizacijos kertinis akmuo, nuo jo stiprumo priklauso ir visų mūsų rūmų patvara. <...> Liepos mėnesio pirmosios dienos tevirsta mūsų organizacijai jos skaisčios aušros dienomis.“¹⁴ *Trimito* viršelis buvo papuoštas puikiai nusiteikusios šaulės nuotrauka, o vedamajame straipsnyje Juozas Purickis itin palankiai atsiliepė ne tik apie šaules, bet ir bendrai apie moteris, pabrėžęs, jog „jos gali auklėti ne tik savo vaikus ar savo mokinius, bet ir visus vyrus. Jei visos mūsų merginos idealiu vyru laikys šaulį, jei iš kiekvieno vyro reikalaus šauliško dorybių, tai tokiu būdu jos daugiausia prisidės prie šauliško išauklėjimo“¹⁵.

Pirmasis moterų šaulių suvažiavimas įvyko 1933 m. liepos 2–3 d. Kaune, LŠS namų salėje. Jame dalyvavo 65 rinktinių atstovės, turinčios delegačių teises, ir 108 moterų suvažiavime dalyvavo svečio teisėmis¹⁶. Tokia disproporcija susidarė dėl ne itin tvirtų organizacinių ryšių (pavyzdžiui, II Utenos šaulių rinktinės narė teigė, jog į suvažiavimą pateko atsitiktinai) bei fakto, jog renginys vyko Kaune, kuriame buvo nemažai moterų šaulių ir jos norėjo savo akimis pamatyti pirmąjį suvažiavimą, taip pat tarp dalyvių buvo ir po jo vykusių kursų dalyvių, atvykusių anksčiau. Vis dėlto organizuojant pirmąjį suvažiavimą buvo suprasta, jog Centro ryšiai su rinktinių moterų šaulių skyriais yra minimalūs, tad kviečiant delegates pažymėta, „kur jau nebeįmanoma sušaukti rinktinės suvažiavimo, prašomos atstovės iš paskirų moterų skyrių ir pagaliau atskiros šaulės“¹⁷.

¹¹ 1927 04 13 LŠS CV prezidiumo protokolo ištrauka. LCVA, f. 561, ap. 2, b. 4376, l. 1.

¹² JOKUBAUSKAS, Vytautas. Lietuvos šauliai tarpukariu: lietuviai, katalikai, visuomenės elitas. *Acta historica universitatis Klaipedensis XXVII. Paramilitarizmas Rytų Baltijos regione 1918–1940: atvejo studijos ir lyginimai*. Klaipėda: KU BRIAI, 2014, p. 88.

¹³ LŠS moterų šaulių veikimo taisyklės. Kaunas: LŠS, 1933.

¹⁴ Brangios šaulių atstovės ir sesutės šaulės! *Trimitas*, 1933, Nr. 25, p. 493–494.

¹⁵ PURICKIS, Juozas [Vygandas]. Moterų šaulių suvažiavimo proga. *Trimitas*, 1933, Nr. 26, p. 591.

¹⁶ Pirmojo visuotinio Lietuvos šaulių moterų atstovių suvažiavimo 1933 m. protokolas. LCVA, f. 561, ap. 2, b. 4376, l. 32

¹⁷ Brangios šaulių atstovės ir sesutės šaulės! *Trimitas*, 1933, Nr. 25, p. 493.

1 il. Moterų šaulių centro organizacinė komisija 1930 m. Iš kairės: O. Kairiūkštienė, L. Dainauskienė, pirmininkė H. Ivanauskienė, antroje eilėje – S. Marcinkevičienė ir O. Tercijonienė. LCVA, A048-P044.

Be tų laikų organizacijų suvažiavimams įprastos pompastikos, skiriamos svečių sveikinimams, dalyvės klausėsi Centro moterų šaulių organizacijos pirmininkės M. Žmuidzinavičienės pranešimo, rinktinių atstovių veiklos apžvalgų, dalyvavo priėmimo pas prezidentą A. Smetoną, padėjo vainiką Karo muziejaus sodelyje. Antrąją suvažiavimo dieną šaulė S. Marcinkevičienė skaitė referatą „Šaulės moters ideologija ir uždaviniai“, aktyviai buvo analizuojamos ir koreguojamos moterų šaulių veikimo taisyklės, diskutuota įvairiais moterų šaulių veiklos klausimais, išrinkta centrinė moterų šaulių valdžia.

Nors suvažiavimas buvo moterų šaulių, jame netrūko ir vyrų. Jie visų pirma atliko sveikintojų funkcijas. Antra, suvažiavime ilgesnį laiką, ypač vykstant diskusijoms, dalyvavo LŠS CV atstovai – J. Šarauškas ir A. Marcinkevičius, kurį laiką ir CV pirmininkas A. Žmuidzinavičius. Pastarieji darbinėse diskusijoje dalyvavo ne tik informaciniais tikslais, nevengta kištis į diskusijas, paaiškinant įvairius moterų ir vyrų šaulių bendravimo niuansus. Taigi, jie dalyvavo kaip savotiški prižiūrėtojai.

Suvažiavime paaiškėjo tikroji situacija apie moterų šaulių veiklos būklę. Rinktinių atstovės didžiuoliu optimizmu netryško ir pernelyg kuo pasigirti dar negalėjo. Nors suvažiavime pateikti delegačių duomenys nėra iki galo tikslūs, galima manyti, jog tuo metu

visoje LŠS veikė tik 2 atskiri (nuo vyrų) moterų šaulių būriai ir 138 moterų šaulių skyriai bendruose būriuose su vyrais. Daugiausia skyrių turėjo Kauno (20) ir Alytaus (19) rinktinės¹⁸. Tuo metu šaulės savo dėmesį buvo sukonzentravusios į 3 darbus: pasilinksminimo vakarų rengimą, kurių metu buvo renkamos aukos šaulių būrio veiklai (dažniausiai namų statybai), Nepriklausomybės kare žuvusių karių ir šaulių kapų tvarkymą bei įvairaus pobūdžio paskaitų ir kursų organizavimą šaulėms bei organizacijai nepriklausančioms moterims. Žinoma, netrūko ir išskirtinės veiklos, Kauno šaulės buvo vaikų darželių veiklos iniciatorės ir siekė savo patirtį perduoti ir kitų rinktinių šaulėms.

Šiame suvažiavime šaulės Emilijos Putvinskienės iniciatyva nusprendė oficialiai kreiptis į Respublikos prezidentą dėl teisės moksleiviams užsiimti šauliška veikla¹⁹. Šio prašymo motyvas buvo siekis, jog Sąjungoje netrūktų inteligentų, idėja, kad išsimokslinusias žmones būtų galima užsiauginti savo organizacijoje. Šiame pasiūlyme atsispindi motiniškas rūpestis savo organizacija, jos ateitimi. Toks moterų šaulių prašymas aukščiausiai šalies politinei valdžiai rodo gilų organizacijos poreikį supratimą bei siekį imtis lyderystės sprendžiant LŠS augimo problemas, mat vyrai laikėsi konjunktūriškai su politine valdžia ir tokių klausimų nekėlė. Užsiimti šauliška veikla moksleiviams buvo uždrausta 1930 m. Nepaisant moterų šaulių pastangų, moksleiviams dalyvauti LŠS veikloje buvo leista tik nuo 1939 m.²⁰

Vis dėlto daugiausia dėmesio ir laiko delegatės skyrė moterų šaulių veikimo taisyklių korekcijoms. Šių diskusijų metu buvo analizuojami pamatiniai moterų veiklos šioje organizacijoje klausimai, išryškėjo labai aiškūs moterų šaulių siekis gauti lygias teises, būti daug labiau matomomis ir veiklesnėmis nei iki šiol. Šį suvažiavimą organizavusi iniciatyvinė moterų grupė siekė įtikinti moteris, jog jos nėra prastesnės šaulės nei vyrai, bei įkvėpti jas tolesnei veiklai. Iš esmės aiškiai matyti, jog valdžią savo rankose tvirtai laikė tuomet jau mirusio V. Putvinskio aplinkos moterys: sesuo, dukros ir žmona. Pastaroji suvažiavime buvo išrinkta moterų šaulių garbės pirmininke²¹. Toks žingsnis tuo metu vargu ar buvo netikėtas, bet vertinant iš šių dienų perspektyvos mažų mažiausiai keistas. Tokios garbės Emilija sulaukė visų pirma dėl savo vyro, o ne savo pačios veiklos. Žymiai daugiau iniciatyvos buriant šaulės, kuriant organizacines bei ideologines nuostatas atliko jos sesuo Marija bei dukros Ona, Sofija ir Emilija. Tad šio statuso suteikimo E. Putvinskienei priežastys galėtų būti viena iš galimų moterų šaulių istorijos analizės temų. Galima teigti, jog šiame suvažiavime buvo išdėstyti esminiai moterų šaulių ideologijos principai. Anot S. Marcinkevičienės, šaulių organizacijos tikslas buvo ne vien tik ginti tautą, bet taip pat ją kurti bei ugdyti, be to, jos įsitikinimu, „moters kaip kūrėjos turi

¹⁸ Pirmojo visuotinio Lietuvos šaulių moterų atstovių suvažiavimo 1933 m. protokolas. LCVA, f. 561, ap. 2, b. 4376, l. 31–32.

¹⁹ Ten pat, l. 31.

²⁰ NEFAS, Mindaugas. *Dvasios aristokratai. Lietuvos šaulių sąjungos siekiai ir realybė 1919–1940 m.* Vilnius: Versus, 2019, p. 150–157.

²¹ Pirmojo visuotinio Lietuvos šaulių moterų atstovių suvažiavimo 1933 m. protokolas. LCVA, f. 561, ap. 2, b. 4376, l. 34.

turėti ne tik lygias teises su vyrais, bet dar net didesnes²². Apgailestaujant galima teigti, jog ne visi šauliai tai suprato. Šaulių „Trimitė“ moterų suvažiavimas buvo apdainuotas ir pavaizduotas feljetone, kuris stereotipiškai apžvalgą pradeda nuo mados klausimų: „Mūs močiučių dailią madą / Šaulės išlaikyti žada. / Žada eiti mūs sesutės / Vien tik pėdomis Birutės: / Savo rainiais, savo dryžiais / Lenktyniuose jos su Paryžiais. / Bus laimėtos šios rungtynės / Garbei šlovei mūs tėvynės.“²³ Taigi nevenyta kiek pašiepti moterų šaulių. O ir toliau labiau akcentuotas ne moterų šaulių veiklos savarankiškumas, bet pagalba vyrams šauliams: vedybos tik su šauliais, vaikų auginimas, siuvimas ir mezgimas, gydymas, namų ruoša ir pan.

2 il. 1933 m. moterų šaulių suvažiavime išrinktas pirmasis moterų šaulių centro komitetas su LŠS CV pirmininku A. Žmuidzinavičiumi. Trečioje eilėje (stovi) iš kairės: E. Jankutė, G. Klupšienė, Stosiūnienė, Z. Žvirblytė, Dainauskienė. Antroje eilėje (sėdi) iš kairės: O. Tercijonienė, Grigonienė, E. Putvinskienė, A. Žmuidzinavičius, M. Žmuidzinavičienė, S. Marcinkevičienė. Pirmoje eilėje (tupi) iš kairės: E. Grigaitė ir A. Pilvelytė. LCVA, A048-P049.

²² Ten pat, l. 33.

²³ Moterų suvažiavimo atgarsiai. *Trimitas*, Nr. 28, p. 559

Antrąją suvažiavimo dieną, kuri buvo itin darbinga, išrinkta pirmoji oficiali moterų šaulių valdžia – Centro komitetas. Jį sudarė 12 narių ir 5 kandidatės. Daugiausia pasitikėjimo sulaukė S. Marcinkevičienė (67 balsai), O. Tercijonienė (65 balsai) ir M. Žmuidzina-
vičienė (62 balsai)²⁴. Darbą pradėjusi institucija savo pirmininke išrinko M. Žmuidzina-
vičienę²⁵. Tad nuo 1933 m. beveik absoliučią valdžią LŠS turėjo Žmuidzina-
vičių šeimyna.

Nors aptariamas suvažiavimas buvo didelis impulsas tolesnei moterų šaulių veiklai, tiesioginio jo dalyvių įspūdžių reflektavimo trūksta. Iš karto po suvažiavimo oficialiai pu-
blikuotas vienintelis kretingiškės Jadvygos Nainienės atsiliepimas. Ji vaizdžiai ir pakiliai
aprašydama suvažiavimo darbą kėlė viltingą klausimą: „Gal šis suvažiavimas bus didelio
ir darnaus moterų šaulių veikimo pradžia.“²⁶ Jau vėliau, išėivijoje, S. Marcinkevičienė²⁷,
viena aktyviausių šio suvažiavimo dalyvių, taip prisiminė jo darbą: „Suvažiavime iškeltas
reikalas rūpintis jaunimo auklėjimu. Darbas organizacijoje neturi skriausti šeimos, bet
įnešti į ją naują dvasią, ją praturtinti.“²⁸ Šaulėms po suvažiavimo teko kovoti ne tik su
moterų šaulių abejingumu ir pasyvumu, bet ir su skeptišku vyrų požiūriu. Jį neblogai
atspindi šios humoristinės eilutės: „Simas pirštą įsiplovė. / Mūs šaulė švariai išplovė, /
Žaizdą patepė ji jodu / Ir Simukui davė rodą. / Aprišta žaizda. Neskauda. / Simas tik
akimis šaudė – / Ot, daili šaulė ta Marė – / Tai gera ji sanitarė!“²⁹ Nepaisant epizodinių
prisiminimų, pirmasis moterų šaulių suvažiavimas sutapo su naujo moterų šaulių etapo
pradžia. Iki pat 1940 m. okupacijos šaulės itin aktyviai ieškojo savito veiklos modelio ir
išskirtinių joms skiriamų uždavinių, nuolatos stiprino savo ir kitų organizacijos narių
ideologinį pasirengimą, kūrė ambicingus jaunimo auklėjimo planus. Nors išsamaus
moterų šaulių veiklos tyrimo dar nėra atlikta, iš esamų tyrimų galima teigti, jog nors
organizacine prasme šaulės ir netapo aktyvesnės ir labiau matomos už vyrus, ideologiškai
jų veikla tapo stipresnė.

Skaitytojams pateikiamo suvažiavimo protokolo kalba yra taisyta tik minimaliai
(korektūros klaidos, skyryba). Sakinių stilistika, siekiant išlaikyti autentiškumą, liko
nepakitusi nuo originalo. Suvažiavimo protokole minint beveik visas pavardes, nebuvo
nurodomi vardai, todėl žymesnių asmenų vardai yra nustatyti ir kartu su papildoma
informacija apie asmenį pateikiami puslapio apačioje. Gaila, bet ne visų asmenų vardus
pavyko nustatyti (moterų vardai šaulių dokumentuose varijuoja, be to, kai kurių šaulių
nurodomos tik mergautinės pavardės).

²⁴ Pirmojo visuotinio Lietuvos šaulių moterų atstovių suvažiavimo 1933 m. protokolas. LCVA, f. 561, ap. 2, b. 4376, l. 34.

²⁵ 1933 07 04 LŠS moterų šaulių centro komiteto posėdžio protokolas Nr. 1. LCVA, f. 561, ap. 2, b. 907, l. 9

²⁶ NAINIENĖ, Jadvyga. Moterų šaulių suvažiavimui praėjus. *Trimitas*, 1933, Nr. 29, p. 562.

²⁷ Tuo metu jos pavardė buvo Mantautienė.

²⁸ MANTAUTIENĖ-PŪTVYTĖ, Sofija. Moterys Lietuvos šaulių sąjungoje. *Nepriklausomai Lietuvai*. Red. P. Petrušaitis. Čikaga: LŠST, 1965, p. 86.

²⁹ Moterų suvažiavimo atgarsiai. *Trimitas*, Nr. 28, p. 559.

PIRMOJO VISUOTINIOJO LIETUVOS ŠAULIŲ MOTERŲ ATSTOVIŲ SUVAŽIAVIMO, VYKUSIO 1933 METŲ LIEPOS 2–3 DIENĄ Kaune,

Protokolas

Liepos mėn. 2 d. suvažiavimo darbų tvarka:

1. Suvažiavimo atidarymas,
2. Prezidiumo rinkimai,
3. Įvairių komisijų (mandatų, balsų skaitymo ir rezoliucijų) rinkimai,
4. Sveikinimai,
5. Centro moterų organizacinės komisijos pirmininkės pranešimas,
6. Rinktinių skyrių atstovių pranešimai,
7. Diskusijos,
8. Eisena pas J. E. Respublikos Prezidentą ir
9. Eisena į Karo Muzėjų vainiką uždėti.

Suvažiavimas pradėtas 13,30 min. tautos himnu. Suvažiavimą trumpa kalba atidarė moterų centro organizacinės komisijos pirmininkė šaulė Žmuidzinavičienė³⁰.

Garbės prezidiumam pakviesta: šaulė Putvinskienė³¹, L.Š.S-gos pirmininkas Žmuidzinavičius³², L.Š.S-gos viršininkas pulk. leit. Kalmantas³³, centro valdybos vicepirmininkas ir Kauno miesto burmistras inž. Graurogkas³⁴, centro valdybos narys Marcinkevičius³⁵, prof. Vailionis³⁶ bei pulk. leit. Kazitėnas³⁷, Kauno rinktinės garbės pirmininkas ats. gen. Bulota³⁸ ir L.Š.S-gos garbės narys Mikelkevičius³⁹.

³⁰ Marija Žmuidzinavičienė – Vlodo Putvinskio sesuo, ilgamečio LŠS Centro valdybos pirmininko Antano Žmuidzinavičiaus žmona. Moterų šaulių Centro komiteto pirmininkė, moterų šaulių vadė 1933–1937 m.

³¹ Emilija Putvinskienė – Vlodo Putvinskio žmona. 1933 m. paskelbta moterų šaulių garbės vade, vadinta moterų šaulių „močiute“.

³² Antanas Žmuidzinavičius – žymus dailininkas, vienas iš LŠS kūrėjų ir aktyviausių veikėjų, ilgametis CV narys. LŠS CV pirmininkas 1929–1934 m.

³³ Mykolas (Kalmantavičius) Kalmantas – Lietuvos kariuomenės karininkas, pulkininkas. LŠS viršininkas 1925–1935 m.

³⁴ Antanas (Gravrogkas) Graurogkas – inžinierius, Kauno miesto burmistras (1932–1933 m.), ilgametis CV ir Tarybos narys.

³⁵ Aleksandras Marcinkevičius-Mantautas – Lietuvos kariuomenės atsargos leitenantas, vienas iš LŠS kūrėjų. Vlodo Putvinskio dukros Sofijos vyras. Vienas iš LŠS tremtyje organizacijos kūrėjų.

³⁶ Liudas Vailionis – botanikas, profesorius. Ilgametis LŠS CV ir Tarybos narys.

³⁷ Jonas Kazitėnas – Lietuvos kariuomenės karininkas, pulkininkas leitenantas. LŠS CV narys, LŠS štabo viršininkas.

³⁸ Jonas Bulota – Lietuvos kariuomenės karininkas, generolas leitenantas. Ilgametis LŠS Garbės teismo narys.

³⁹ Mikas Mikelkevičius – vienas iš LŠS kūrėjų, artimas V. Putvinskio bendražygis. LŠS CV ir Sąjungos Kontrolės komisijos narys.

Darbo prezidiumam pakviesta: šaulės Klupšienė⁴⁰, Žvirblytė⁴¹, Marcinkevičienė⁴².

Sekretoriatan pakviesta: šaulės Ušerauskaitė ir Serafinienė, o suvažiavimo protokoliuoliais – Greimaitė ir Brastauskienė.

Mandatų tikrinimo ir balsų skaičiavimo komisijon pakviesta: šaulės Uznevičiūtė, D. Putvinskienė ir Petruškevičienė.

Rezoliucijų komisijon: šaulės Putvinskaitė, Venslauskienė ir Nainienė.

Suvažiavimo darbo prezidiumo pirmininkė Klupšienė, padėkojusi suvažiavimui už išrinkimą ir pavedimą pirmininkauti, perskaito suvažiavimo darbų tvarką, kurią priima be pakeitimų.

Sveikinimai žodžiu:

Sveikindamas L.Š.S-gos centro valdybos pirmininkas Žmuidzinaučius apibūdina moters reikšmę senovėje ir dabar šeimai bei valstybei. Pabrėžia priežastis, dėl kurių moterų šaulių skaičius mažesnis negu vyrų ir kviečia moteris nugalėti visas kliūtis, varžančias jų darbą. Linki sėkmingo darbo būriuose bei skyriuose ir dėkoja C.M.O. komisijai už taisyklių išdirbimą bei suvažiavimo sukvietimą.

L.Š.S-gos viršininkas pulk. leit. Kalmantas pabrėžia, kad kokia moteris, tokia ir tauta. Viso krašto ateitis priklauso nuo moters. Apibūdina, kokia didinga buvo anksčiau mūsų valstybė, dėl kurių priežasčių mes jos netekome, kas mūsų tautą dabar silpnina, kaip išnaikinti visus šiuos neigiamumus ir nebekartoti senų klaidų. Moterų pareiga per šeimą auklėti visuomenę, ugdyti vieningumą ir pasitikėjimą savimi. Esą šio suvažiavimo dalyvės turi sudaryti tą moterų branduolį. Baigdamas savo kalbą sveikina šaulę Putvinskienę, kaip garbingos atminties šaulių sąjungos įkūrėjo širdį, ir dėkoja jai už nuveiktus darbus.

L.Š.S-gos vicepirmininkas inž. Graurogkas, sveikindamas pirmąjį moterų suvažiavimą, iškelia moters reikšmę šeimoje bei visuomenėje. Iškelia priežastis, kurios kliudo moters veikimą, ir nurodo, kaip jas nugalėti. Prašė neužmiršti kaimo, kur moterims įvairiose srityse plačiausia dirva pasireikšti. Linki pasiimti plačiausia prasme visuomeniškumo ir skleisti jį ir parvažiavus į būrius. Kiekviena pradžia sunki, bet moteris neprivalo nusiminti, turi tik pasiryžti, nenuilstamai dirbti ir laimės.

Kauno rinktinės garbės pirmininkas ats. gen. Bulota sveikina Lietuvos atgimimo draugijos ir savo – seno šaulio vardu. Primena, koks buvo lietuvių jaunimas seniau ir kiek svetimybės įnešė negerovių į mūsų tautą. Smerkia šių dienų ištvirkimą, įsigimimą ir prašo šaulės vesti doros propagandą, kad Lietuva sustiprėtų ir kūniškai, ir dvasiškai.

„Trimito“ redaktorius šaulys Kalnėnas⁴³ džiaugiasi, kad „Trimitas“ turi tūkstančius skaitytojų ir prašo šaulės jį dar daugiau platinti, kad neliktų neskaitančio nė vieno šaulio-ės.

⁴⁰ Elena Klupšienė – moterų šaulių organizatorė.

⁴¹ Liuda Žvirblytė – moterų šaulių organizatorė.

⁴² Sofija Marcinkevičienė-Mantautienė – V. Putvinskio dukra. Viena iš moterų šaulių veiklos organizatorių, moterų šaulių vadė 1937–1940 m.

⁴³ Jonas Kalnėnas – ilgametis LŠS laikraščio „Trimitas“ redaktorius.

Vilniui Vaduoti Sąjungos centro valdybos narys V. Uždaviny⁴⁴ sveikina suvažiavimą pabrėždamas, kad kai visa tauta bus šauliuose, ir Vilnius bus mūsų. Gi tautą sušaulinti gali tik moterys.

Vilniui Vaduoti Sąjungos moterų sekcijos vardu sveikina p. Grigonienė⁴⁵. Ji sugesti-
na dvi sesutes: šaulę ir Vilnių vaduoti sąjungos narę. Jos dirba bendrą darbą, jos siekia
bendro tikslo – atvaduoti mūsų sostinę Vilnių.

Vilniaus geležinio fondo komiteto atstovas p. Kupcikevičius sveikindamas suvažiavimą
linki, kad kiekvienoj šeimoj būtų motina šaulė. Šaulės pareiga stiprinti tautą fiziniai ir
medžiaginiai. Medžiaginiai lietuviai turi būti stiprūs, kad nenuėiti į atvaduotąjį Vilnų tuš-
čiomis rankomis. Kviečia moteris talkon didinti Vilniui vaduoti sąjungos geležinį fondą.

Lietuvos skaučių vardu sveikina paskautininkė N. Vizgirdaitė, linkėdama suvažia-
vimui geriausios kloties.

Kauno šaulių Tvirtovės būrio vadas ats. jaun. leit. Jurgelevičius sveikindamas pabrėžia
didelę moterų svarbą šaulių organizacijoje, iškelia jų vaidmenį visuomenėje. Linki purenti
Lietuvos dirvą, sieti lietuvybės sėklą ir auklėti lietuviškas kartas.

Kauno Vlodo Putvinskio vardo šaulių būrio atstovas Rinkevičius linki kuo daugiausia
darbo ir ištvermės.

Kauno Vlodo Putvinskio vardo šaulių būrio moterų skyriaus vardu sveikina šaulė
Marcinkevičienė, linkėdama suvažiavusioms gerai atlikti savo uždavinį ir grįžti su pa-
dvigubintomis jėgomis į būrius.

Sveikinimai raštu:

Lietuvos moterų tarybos vardu sveikino p. Mašiotienė⁴⁶, Vytauto kalno šaulių būrio
moterų skyriaus valdyba ir šaulė H. Ivanauskienė⁴⁷.

Prezidiumo pirmininkė dėkoja visiems sveikinusiems už sveikinimus bei linkėjimus.

CMO⁴⁸ komisijos pirmininkė šaulė Žmuidzinavičienė daro platų pranešimą apie centro
komisijos darbus. Nupasakojo pirmųjų Lietuvos moterų šaulių atsiradimą, jų dalyvavimą
kovose (Bermontėjadės ir kitokių priešininkų puolimo metu), POW sąmokslą sekime.
Tų moterų šaulių skaičius nedidelis, vėliau pritraukta ir daugiau moterų. Pirmas moterų
šaulių skyrius įsisteigė Kaune. Provincija pradėjo burtis tik vėliau. Visų Lietuvos šaulių
moterų darbui tvarkyti koordinuoti buvo sudaryta centro moterų organizacinė komisija.
Komisijos uždavinys buvo išdirbti moterų šaulių veikimo taisykles, tuo pat metu vado-
vaujant ir informuojant visos Lietuvos šaulės moterys ir sušaukti šaulių moterų atstovių
suvažiavimą. Visi tie darbai sėkmingai atlikti.

Po CMO komisijos pirmininkės pranešimo skelbiama 10 min. pertrauka.

Po pertraukos seka rinktinių atstovių pranešimai.

⁴⁴ Vincas Uždaviny – žurnalistas, publicistas, aktyvus Vilniui vaduoti sąjungos narys.

⁴⁵ Felicija Grigonienė – visuomenininkė, šaulė.

⁴⁶ Ona Mašiotienė – viena iš moterų feministinio judėjimo pradininkių Lietuvoje.

⁴⁷ Honorata Ivanauskienė – viena iš moterų šaulių veiklos organizatorių, gamtininko Tado Ivanausko žmona.

⁴⁸ CMO – Centrinė moterų organizacinė [komisija].

I (Šakių) rinktinės atstovė šaulė Ardickaitė praneša: rinktinėje yra 3 moterų skyriai. Moterų šaulių veikimas daugiausia pasireiškia per įvairias pramogas dėl lėšų gavimo ruošianti. Sutvarkyti Šakių bei Žemutinės Panemunės skyrių vietos karių kapai. Suruošti 7 dienų sanitariniai kursai.

II (Zarasų–Utenos) rinktinės atstovė šaulė Bručienė praneša, kad į suvažiavimą atvykusi atsitiktinai, todėl negalinti duoti tikslaus pranešimo. Trumpai praneša apie Utenos šaulių moterų skyriaus veikimą. Skyrius daugiausia rūpinasi įsigyti lėšų statomiems šaulių namams. Jų rūpesniu aptverti karių kapai. Daug prisidėta prie šaulių choro tvarkymo. Rinktinės šaulių moterų skyrių atstovių suvažiavimo nebūta, nes trūksta tinkamų vadovių.

III (Telšių) rinktinės atstovė šaulė Jankauskaitė praneša, kad rinktinėje yra 9 moterų skyriai. Prisideda prie šaulių namų statymo. Imasi iniciatyvos „Motinos Dienai“ minėti. Numato įsteigti daugiau skyrių ir vaikų aikštelių.

IV (Tauragės) rinktinės atstovė šaulė Žvirblytė praneša, kad įsteigta 10 skyrių, 1929 mt. įsteigtas moterų šaulių būrys, ruošiami visokio pobūdžio vakarai, kurių pelnas skiriamas šaulių namų statybai, neturtėliams šelpti ir vaikų darželiams laikyti. Taip pat ruošiamos įvairiomis temomis paskaitos.

V (Trakų) rinktinės atstovė šaulė Babickaitė praneša, kad įsteigta 8 skyriai. Skyriai pageidauja, kad prie rinktinės būtų steigiami įvairaus pobūdžio kursai.

VI (Ukmergės) rinktinės atstovė šaulė Skedzuskienė praneša, kad jos daugiausia rūpinasi šaulių namų statyba, ruošis įvairias pramogas bei paskaitas. Pageidauja tankesnio gydytojų bei akušerių tinklo, atskirų moterų būrių, nepriklausančių nuo vyrų, steigimo, apmokamų preligenčių prie rinktinių, uniformos pakeitimo, leidimo steigti gimnazijose bei vidurinėse mokyklose šaulių būrių ir kad moterys, ypač mokytojos, nebūtų atleidžiamos iš vietų.

VII (Šiaulių) rinktinės atstovė šaulė Klupšienė praneša, kad įsteigta 10 skyrių. Kasmet ruošiami moterų suvažiavimai. Daromi vakarai. Suruošti dveji 7 dienų sanitarijos kursai. Skaityta 98 įvairaus turinio paskaitos. Išsiuntinėti 95 aplinkraščiai. Pageidauja, kad prie rinktinių būtų įvairaus pobūdžio kursai, apmokamas lektorės, vaikų darželiai, kad būtų leista mokyklose veikti šaulių būriams ir kad šaulės inteligentės nesiskirtų nuo paprastų darbininkių ir kad būtų taktikos.

Po šaulės Klupšienės pranešimo šaulė E. Putvinskienė perskaito prašymą J. E. Respublikos Prezidentui leisti atgaivinti šaulių organizaciją mokyklose, kad nenustotume šaulių inteligentų.

Visas suvažiavimas delnų plojimu tam pritarė.

VIII (Vilkaviškio) rinktinės atstovė šaulė Blaudžiūnaitė praneša, kad iš vakarų pelno lėšos esančios daugiausia skiriamos sporto ir rankdarbių sekcijoms, kuriuos esančios veiklios. Be to, išlaiką mirusio šaulio vaikus. Suruošta 12 paskaitų ir kulinarijos kursai.

IX (Seinų) rinktinės atstovė šaulė Žukauskaitė praneša, kad atstovaujanti Strumbagalvės moterų šaulių skyrių. Rinktinės komiteto nėra, nes tenais ponios esančios

sulenkušios. Strumbagalvės skyrių esanti sporto ir meno sekcija. Paskaita suruošta tik viena. Be to, tvarko karių kapus. Prašo centro inteligentinių jėgų veikimui sustiprinti.

X (Rokiškio) rinktinės atstovė šaulė Ruseckienė praneša, kad rinktinėje skyrių yra 11, paskaitos suruoštos tik 2. Iš rengiamų vakarų pelną skiria pirktiems namams sumokėti. Prašo iš centro lektorių.

XI (Raseinių) rinktinės atstovė šaulė Adomonienė praneša, kad rinktinėje moterų skyrių yra 9. Iš jų seniausias esąs Raseinių miesto skyrius. To skyriaus pastangomis įkurta keletas naujų skyrių, sušaukta rinktinės moterų skyrių atstovių suvažiavimas ir suruošta rankdarbių paroda. Visuose skyriuose skaitomos paskaitos šaulių ideologijos tema, rengiami vakarai, kurių pelnas skiriamas šaulių namų statymui. Kai kuriuose skyriuose suruošti kursai, kitur greitu laiku manoma juos (sanitarijos, kulinarijos ir t. t.) suruošti.

XII (Panevėžio) rinktinės atstovė šaulė Čaplikienė praneša, kad rinktinėje moterų skyrių yra 12. Skaityta daug paskaitų įvairiomis temomis. Suruošta keletas įvairių kursų (sanitarijos ir kt.). Iš vakarų gautos pajamos sunaudotos šaulių namų remontui, Pietų Amerikos lietuviams šelpti ir vaikams Velykų vaišėms. Be to, pageidauta uniformą pakeisti.

XIII (Mažeikių) rinktinės atstovė šaulė Mineikytė praneša, kad rinktinėje moterų skyrių yra 4. Moterys būriuose daugiausia dirbančios ruošiant vakarus, steigiant aikšteles ir pan. Nori įsteigti kulinarijos parodėlę ir suruošti daugiau paskaitų. Pageidauja nustatyti aiškesnius santykius tarp moterų skyrių bei bendrų būrių.

XIV (Marijampolės) rinktinės atstovė šaulė Pimpienė praneša, kad rinktinėje moterų suvažiavimo nebuvo ir atstovaujanti tik būriui. Suruošta įvairaus pobūdžio paskaitų ir vakarų, kurių pelnas paskirtas badaujantiems Amerikos lietuviams ir šaulių namams.

XV (Kretingos) rinktinės atstovė šaulė Ksinienė, įteikdama suvažiavimo prezidiumui, suvažiavimo dalyvėms skirtą žemaičių skaučių dovaną – rūtų pluoštą, praneša, kad rinktinėje moterų veikimas pradėtas Kretingoj. Buvo net susidaręs moterų šaulių būrys, kuris aukštesnės instancijos paverstas skyriumi. Rinktinėje yra 5 skyriai. Ruošiami paminėjimai, vakarai. Su bendrais būriais dirbama kontakte. Prašo nustatyti moterų šaulių ateities veikimo planą, o taip pat nusistatyti, ar pageidaujama, kad moterys dalyvautų visuomeniniame veikime. Taip pat pageidauja instruktorių.

XVI (Kėdainių) rinktinės atstovė šaulė Lukošūtė praneša, kad moterys pradėjusios dirbti nuo 1919–20 mt., kad tekę ir su ginklu stovėti rankoje. Dabar rinktinėje yra 5 skyriai. Suruošta daug pramogų, kurių pajamos paskirtos šaulių namų statymui. Sutvarkyti taip pat karių kapai. Numato suruošti sanitarinius kursus. Pageidauja, kad „Trimite“ būtų įvestas moterų skyrius, pačių šaulių moterų užpildomas.

XVII (Kauno) rinktinės atstovė šaulė Putvinskaitė praneša, kad rinktinėje moterų skyrių yra 20. Suruošti 4 suvažiavimai su kursais. Didžiausias nuopelnas – moterų šaulių veikimo taisyklių ruošimas, taip pat paruošta uniforma. Kasmet ruošia 30 valandų sanitarinius kursus (5 val. teorijos ir 35 val. prakt.). Be to, suruošta rankdarbių kursų. Išlaiko Kauno priemiesčiuose vaikų aikšteles, kuriose globojama apie 1000 vaikų.

Šančiuose suorganizuotas šaulių choras. Pageidauja, kad „Trimite“ būtų įvestas atskiras skyrius šaulėms, jų pačių užpildomas ir redaguojamas, kad būtų steigiamos šaulių moterų stovyklos, būtų suvienodinti sporto rūbai, įvestos žieminės ir vasarinės uniforminės kepuraitės, būtų rūpinamasi stilingais tautiškais rūbais iš naminės medžiagos, didesniam bendradarbiavimui kad būtų daromos rajoninės gegužinės ir lankyties vieniems pas kitus. Baigdama pranešimą šaulė Putvinskaitė atkreipė atstovių dėmesį į šaulių moterų seklyčioje suruoštą centro bei aplinkinių būrių parodą.

XVIII (Biržų) rinktinės atstovė šaulė Bagdonavičienė praneša, kad organizuojasi 5 moterų skyriai. Rinktinės komiteto dar nėra. Visos šaulės dalyvauja chore. Suruošta 3 paskaitos, 2 savaitinių kulinarijos kursai, keletas vakarų ir Naujų Metų sutikimas.

XIX (Alytaus) rinktinės atstovė šaulė Petruškevičienė praneša, kad rinktinėje moterų skyrių yra 19. Sušaukti 4 suvažiavimai. Išleista keletas aplinkraščių. Rinktinės pastangomis į 12 būrių išrašytas nemokamai „Trimitas“. Iš ruošų vakarų pelno nupirkta rinktinėi rašoma mašinėlė. Suruošta įvairiomis šaulės liečiančiomis temomis kursai su pažymėjimais ir apmokamais lektorais. Stipriausias Alytaus moterų šaulių būrys, kuris skirstosi sekcijomis. Tvarkomi karių kapai. Įrengtos dvi sporto aikštelės ir įsigyti sporto įrankiai. Pageidauja, kad būtų atgaivinti mokyklose šaulių būriai, įrengiamos pirmos pagalbos vaistinė, daromos nors kartą per metus loterijos neturtingiems šauliams-ėms gydyti, kad būtų organizuotai dalyvaujama žemės ūkio parodose.

XX (Klaipėdos) rinktinės atstovė šaulė Mozoliauskaitė praneša, kad rinktinėje yra 4 skyriai, kurių du Klaipėdoj, vienas Šilutėje ir vienas Pagėgiuose. Moterys glaudžiai bendradarbiauja su bendrais būriais. Surengtos kelios arbatėlės ir didelė rankdarbių loterija. Prašo, kad dėl tam tikrų priežasčių šaulėms klaipėdietėms būtų leista organizuotis ir veikti be uniformos, o taip pat būti atleistoms nuo per didelio formalumo, kad darbui būtų surasta reikalingų lėšų.

Seka diskusijos. Iškeltas klausimas, kokias pareigas turės atlikti šaulės moterys karo metu? Atsakyta, kad tas klausimas paaiškės kursuose. Buvo paklaustos Klaipėdos šaulės, kodėl jos nedalyvavo Klaipėdos atvadavimo dešimtmečio šventės eisenoje. Atsakyta, kad jos <...> dienos eisenoje dalyvavo, o antros dienos eisenoj dėl daugybės pareigų surištos su ta švente negalėjo dalyvauti.

Mandatų komisija praneša, kad šaulių moterų suvažiavime dalyvauja 65 atstovės ir 108 šaulės viešnios.

Šaulė Tercijonienė⁴⁹ praneša, kad 19,20 val. suvažiavimo dalyvės kviečiamos eiti pas J. E. Respublikos Prezidentą ir į Karo Muzėjų šia tvarka: sąjungos viršininkas su padėjėju, orkestras, vėliava, garbės sargyba, centro valdybos prezidiumas, garbės pirmininkė, suvažiavimo pirmininkė, CMOK pirmininkė, suvažiavimo prezidiumas, organizacinė komisija ir atstovės bei viešnios.

⁴⁹ Ona Tercijonienė – V. Putvinskio duktė, viena iš moterų šaulių organizatorių, pedagogė.

Nuvykus pas J. E. Respublikos Prezidentą pasveikino garbės pirmininkė šaulė Putvinskienė, o poniai Prezidentienei įteikė gėlių buketą.

20,30 val. suvažiavimo dalyvės nuvyksta į Karo Muzėjų, kur dalyvauja vėliavos nuleidime ir padeda vainiką prie žuvusiems pagerbti paminklo. Ta proga šaulė Klupšienė pasako atitinkamą kalbą.

Iš Karo Muzėjaus grįžtama į Šaulių Sąjungą ir tuo 1 dienos darbų tvarka baigiama.

Liepos mėn. 3 d. darbų tvarka:

1. Šaulės Z. Marcinkevičienės⁵⁰ referatas „Šaulės moters ideologija ir jos uždaviniai“.
2. Šaulių moterų veikimo taisyklių nagrinėjimas.
3. Centro moterų komiteto rinkimai.
4. Einamieji reikalai: a/ uniforma, b/ tautiški rūbai, c/ ženklai, d/ pasisveikinimas ir t. t.
5. Klausimai ir sumanymai.
6. Suvažiavimo uždarymas.

Bendra šauliška arbatėlė.

Suvažiavimas pradėtas 8,30 val. Prezidiumo pirmininkė šaulė Klupšienė pakviečia garbės prezidiumą užimti vietas; paaiškina, kad vakar Eisenai tekę skubėti dėl stokos laiko (buvo kai kurių šaulių tuo nusiskūsta).

Šaulė Z. Marcinkevičienė savo referate sako, kad šaulės moters ideologija išplaukia iš bendros šaulių sąjungos ideologijos. Šaulių organizacijos tikslas – ne vien ginti, bet kurti ir ugdyti tautą. Tauta turi būti rinkta, kad išlaikytų varžytynės kultūrinę kovą su kitomis tautomis. Tautos pagrindas – šeima. Šeimos narius turi jungti bendras visuomeninis darbas. Moterys kaip kūrėjos turi turėti ne tik lygias teises su vyrais, bet dar net didesnes. Cituoja iš VI. Putvinskio raštų ideališkų šaulių vyrų ir moterų, senų ir jaunų charakteristikas ir jas nagrinėja. Toliau aiškino militarizmo sąvoką priešdama išvados, kad šaulių sąjunga nėra militaristinė organizacija: gintis tai nereiškia pulti. Bet ginklas šauliui vis dėlto reikalingas. Šaulių uždaviniai: 1. Įgyvendinti šauliškus idealus šeimoj ir tautoj, 2. Padėti vyrams siekti užsibrėžtų tikslų, 3. Įsisąmoninti pačioms ir įnešti šauliškumą į kiekvieną, kad ir smulkų dirbamą darbą. Greta dvasinio auklėjimo iškelia ir fizinį auklėjimą, pabrėždama drausmingumo svarbą organizacijoje. Nagrinėja vyrų bei moterų bendradarbiavimo problemą ir prašo atsiminti jos svarbą svarstant šaulių moterų veikimo taisykles.

Prezidiumo pirmininkė padėkoja šaulei Marcinkevičienei už turiningą paskaitą.

Šaulė Nainienė išsitarė dėl paskaitos tvirtina, kad didesnis ginklas yra jos vidurinė jėga negu fizinė. Moters dora yra jos geriausia gynėja.

Šaulė Marcinkevičienė pavyzdžiais įrodo reikalingumą būti ir fiziniai ginkluota.

⁵⁰ Turi būti S. Marcinkevičienė.

L.Š.S-gos centro valdybos narys pulk. Šarauskas⁵¹ prašo leisti jam tarti ir savo žodį. Mūsų tauta nešusi svetimą jungą, įpratusi į karinį parengimą žiūrėti kaip į kokią naštą, o ne pareigą. Prašo šaulės moteris sukelti tautoje mintį apie tos pareigos svarbą tautai. Kas dėl kokių nors priežasčių negali būti kariu, tai pareiga jį šaukia būti šauliu. Krašto gynimas turi būti visų lūpose ir širdyse. Šaulės moterys taip pat turi būti pasiruošusios jei ne fronte kariauti, tai budėti krašto viduje ir padėti užkirsti kelią prieš dezorganizaciniam veikimui. Duoda pavyzdžių iš suomių šaulių santvarkos. Primena patarlę: „Jei nori taikos – ruoškis karui.“ Pabrėžia šaulių vyrų ir moterų bendradarbiavimą bei jo svarbą.

Prezidiumo pirmininkė suvažiavimo vardu dėkoja pulk. Šarauskui už jo tartą žodį.

Moterų veikimo taisykles aiškina ir nagrinėja šaulė Tercijonienė. Plačiai paaiškinta skirtumas tarp tiesioginių, pavedamųjų ir pasirenkamųjų darbų.

Pasiūlytą atstovėms pateikti raštu suformuluotus savo pageidavimus dėl moterų veikimo taisyklių pakeitimo.

Daroma trumpa pertrauka.

Po pertraukos Šaulių Sąjungos viršininkas pulk. leit. Kalmantas linki suvažiavimui sėkmingai dirbti. Šaulių moterų darbo sustiprinimui kviečia šaulę Putvinskienę būti šaulių moterų garbės vade. Tas bus paskelbta per įsakymą. Faktiškoms vadės pareigoms garbės vadė galės pakviesti ką norės.

Seka džiaugsmingos ovacijos.

Diskusijose dėl veikimo taisyklių pakeitimo dalyvauja daug atstovių.

Šaulė Žvirblytė mano, kad sudarius atskirus vyrų ir moterų būrius bus darbas sklandesnis. Reikalui vieni kitiems padėtų. Moterų būrys turėtų savo išdą, raštinę, vėliavą ir pan.

Centro valdybos narys šaulys Marcinkevičius sako, kad šaulių sąjungoj nėra nei vyrų, nei moterų būrių, o vien tik šaulių būriai su šaulių vėliava. Apie tokį skyrimąsi negali būti jokios kalbos.

Šaulė Pavalkienė siūlo tuo klausimu išsikalbėti, kad jis taptų aiškus ir provincijos atstovėms. Jos nuomone, skaldymasis, ypač kaimuose, negeistinas, bet ir netikslu, kad moterų skyriaus valdybą tvirtina būrio valdyba, o ne rinktinės moterų komitetas. Antspaudas ir kasa turėtų būti bendra.

Šaulė Bindokaitė, iš dalies sutikdama su šaulės Pavalkienės iškeltomis mintimis, papildoma, kad moterų skyriaus pirmininkė turėtų teisę balsuoti būrio posėdžiuose ne vien moterų reikalais ir būriui nebūtų duodami %. Taip pat esą 1 atstovės nuo 3 būrių siųsti į suvažiavimą per maža.

Šaulė Škadauskienė, palaikydama šaulės Žvirblytės mintį, papildoma, kad rinktinės moterų vadę pristatytų komitetas, o rinktinės vadas tik patvirtintų.

---

⁵¹ Juozas Šarauskas – Lietuvos kariuomenės karininkas, pulkininkas. Aktyvus skautas, ilgametis LŠS CV ir Tarybos narys.

Šaulė Putvinskaitė siūlo susidarius tam tikram skaičiui sudaryti atskirą šaulių moterų būrį ir pavadinti jį eilės numeriu, moterų skyrių turi savo išdą ir lėšas skirstyti savo nuožiūra, kad vadės būtų skiriamos iš moterų skyriaus patiektųjų kandidačių.

Šaulė Mineikytė pageidauja nesiskirti nuo bendrų būrių, bet kad tik moterų rinktinės komitetas būtų lygiateisis su rinktinės valdyba.

Šaulė Žekonytė pageidauja, kad susidarius atskiriems būriams geresniam bendradarbiavimui dalyvautų vieni antrų posėdžiuose sprendžiamuoju balsu.

Šaulė Žukauskaitė siūlo palikti jau turimas moterų šaulių veikimo taisykles kokiems dviems metams išbandyti.

Šaulė Jurgelevičienė reikalauja, kad arba visur leisti steigti moterų būrius, arba niekur.

Šaulė Venckienė klausia, ar gali vienas asmuo įsteigti skyrių. Atsakyta, kad įsteigti skyrių gali, bet jo sudaryti vienas negali.

Centro valdybos narys šaulys Marcinkevičius sako, kad atskiri moterų būriai apskritai tariant, nebus leidžiami, nes tai pakenktų organizacijai: gal leista bus tik apskričių miestuose, kaip parama rinktinės moterų komitetui.

Už atskyrimą moterų į atskirus būrius išsitarė dar ir daugiau atstovių, bet garbės vadė patarė nesiskaldyti, kad jėgos nesusilpnėtų. Tą pačią mintį pareiškė dar ir šaulės D. Putvinskienė ir Tercijonienė.

Pareikštas pageidavimas (prie veikimo taisyklių 5§), kad silpnesnės šaulės būtų atleistos nuo kariško pasirengimo.

Iškeltas klausimas dėl sekcijų (prie 10§), ar jos būtina reikalingos, nes pastebėta, jog vietomis jos tik netvarką įneša. Pasiūlyta, kad sekcijos būtų steigiamos tik reikalui esant.

Pageidaujama, kad kai kurios, ypač neturtingesnės, narės būtų atleidžiamos nuo uniformos dėvėjimo.

Sekcijos vadovėmis skirti nusimanančias. Jos turėtų būti valdybos skiriamos, ne susirinkimo renkamos.

Pageidaujama, kad rinktinės moterų komitetas būtų renkamas dviem metams, o centro komitetas trims metams ir kad kandidačių skaičius nebūtų mažesnis už tris.

Pageidaujama, kad garbės teismas, svarstant moterų reikalus, dalyvautų šaulė moteris su sprendžiamu balsu. Visuotinis moterų skyrių atstovių suvažiavimas renka atstovę į rinktinės garbės teismą, o rinktinių atstovių suvažiavimas – į centro garbės teismą.

Iš diskusijų bei pareikštų pageidavimų paaiškėjusias atstovių nuomones pavedamos rezoliucijų komisijai tiksliai suformuluoti ir patiekti vėliau suvažiavimui nutarti.

Daroma pertrauka pietums.

Po pietų pertraukos 15,30 val. suvažiavimas tęsiamas toliau.

Šaulė Marcinkevičienė pranešė, kad liepos mėn. 4 d. 11–13 val. daroma ekskursija į Motinos ir Vaiko muzėjų ir kad firma „Florence“ kviečia aplankyti muilo ir kvėpalų fabriką⁵².

⁵² Šios įmonės reklama buvo itin dažna „Trimitė“, pvz., *Trimitas*, 1934, Nr. 2, p. 20.

Dienos pirmininkė, trumpais žodžiais apibūdinusi šaulių moterų meilę prie Močiutės E. Putvinskienės, siūlo kviešti ją į amžinas šaulių moterų garbės pirmininkes. Suvažiavimas entuziastiškai tam pasiūlymui pritarė. Taip pat siūlo suteikti organizacinei komisijai balsavimo teises. Pasiūlymas priimtas.

Moterų šaulių centro komitetas nutarta sudaryti iš 12 asmenų ir 5 kandidačių.

Kandidatėmis pasiūlytos šios šaulės, kurios balsuojant gavo balsų:

1. Žmuidzinavičienė - 62 bals.
2. Marcinkevičienė - 67 “
3. Tercijonienė - 65 “
4. Jankytė Elzė⁵³ - 62 “
5. Grigonienė - 57 “
6. Pilvelytė - 59 “
7. Dainauskienė - 58 “
8. Klupšienė - 50 “
9. Kairiūkštienė - 50 “
10. Grigaitė Elena - 45 “
11. Stasiūnienė - 35 “
12. Žvirblytė - 37 “
13. Nainienė - 32 “
14. Barniškaitė - 32 “
15. Jurgelevičienė - 31 “
16. Popikaitė - 30 “
17. Pavalkienė - 19 “
18. Petruškevičienė - 13 “
19. Ruseckienė - 3 “
20. Venclauskienė - 3 “

Tokiu būdu slaptu balsavimu į centro moterų komitetą išrinkta šios šaulės: Žmuidzinavičienė, Marcinkevičienė, Tercijonienė, Jankytė, Pilvelytė, Dainauskienė, Grigonienė, Klupšienė, Kairiūkštienė, Grigaitė, Žvirblytė ir Stasiūnienė. Kandidatėmis liko: Nainienė, Barniškaitė, Jurgelevičienė, Popikaitė ir Pavalkienė.

Redakcinė komisija skaito savo suformuluotas, atstovių pasiūlytas moterų veikimo taisyklių pataisas, kurios statomos balsavimui.

Prie 1§. Prašyti L.Š.S-gos centro valdybos leisti susiradus 25 šaulėms sudaryti moterų šaulių būrį bendra tvarka. Balsuojant gauta už 32, prieš 6 balsai. Pasiūlymas priimtas.

Prie 5§. Šaulės, negalinčios dėl rimtų priežasčių atlikti karinio parengimo programos, nuo jos atleidžiamos. Balsuojant pasiūlymas priimtas.

Prie 10 §. Moteris šaulės priima skyriaus valdyba, tvirtina būrio valdyba. Pasiūlymas priimtas.

---

⁵³ Elzė Jankutė – Martyno Jankaus duktė, viena iš moterų šaulių veiklos aktyvintojų Klaipėdos krašte.

Prie 13 §. Moterį, išbuvusią skirtą laiką kandidate, priima moterų skyriaus valdyba, tvirtina būrio valdyba. Pasiūlymas priimtas.

Prie 14 §. Kiekviena priimta į šaulės kandidate per metus nuo priėmimo dienos turi įsigyti organizacijos nustatytą uniformą. Pasiūlymas priimtas. Pasiūlyta išbraukti iš veikiančių taisyklių šie žodžiai: „turi stoti į kurią nors sekciją“. Pasiūlymas priimtas.

Prie 21 § papildomai. Raštai, liečią moterų skyriaus veikimą, taip pat kasos, gaunamųjų-siunčiamųjų raštų knygos būna moterų skyriuje. Pasiūlymas priimtas.

Iš 22 § pasiūlyta išbraukti žodžiai: „sudarydamos bent vieną sekciją“. Pasiūlymas priimtas.

Iš 23 § pasiūlyta išbraukti žodžius: „moterų skyriaus reikalais“. Pasiūlymas priimtas.

Prie 29 §. Moterų skyriaus valdybą tvirtina rinktinės moterų komitetas. Pasiūlymas nepriimtas, palikta sena tvarka.

32 § pakeičiamas taip: „Kariškajam parengimui ir viešam skyriaus tvarkymui vadovauja moterų skyriaus vadė, kurią skiria būrio vadas iš pristatytųjų moterų skyriaus kandidačių. Skyriaus vadė skyriaus valdybos posėdžiuose dalyvauja sprendžiamuoju balsu“. Pasiūlymas priimtas.

Įėjus garbės vadei šaulei Putvinskienei dienos pirmininkė jai pranešė, kad ji išrinkta amžina šaulių moterų garbės pirmininke. Suvažiavimas sveikina ją atsistojimu ir sugieda jai ilgiausių metų.

Prie 34 § buvo pasiūlytos kelios pataisos redakcijos. Priimta: „Moterų šaulių veikimui reikalingų lėšų skiria būrio valdyba samatos keliu. Moterų skyriaus betarpiškai surinkti pinigai, išskyrus asignavimus, skirstomi taip: 30 % skiriama bendram būriui, 10 % moterų rinktinės komitetui, 10 % moterų centro komitetui, likusieji 50 % pelno lieka moterų skyriui. Iš visų gautų pinigų skyrius atsiskaito prieš būrio valdybą“.

36 § pakeistas šiaip: Vietoj „ir trijų kandidačių“ priimta: „ne mažiau 3 kandidačių“.

Prie 37 §. Rinktinės moterų komitetas renkamas dvejiems metams. Pasiūlymas priimtas.

Iš 40 § pasiūlyta išbraukti žodžius: „Moterų reikalais“. Pasiūlymas priimtas.

41 § pakeičiamas šiaip: „Kariškojo parengimo ir viešojo tvarkymo reikalams rinktinės vadas skiria rinktinės moterų šaulių vadę iš rinktinės moterų komiteto pristatytų kandidačių, kuri rinktinės moterų komitete turi sprendžiamąjį balsą“. Pasiūlymas priimtas.

43 § papildomas šiaip: „Garbės teismas yra bendras visų šaulių teismas. Nesant garbės teisme moters, bet jos reikalus teisiant, jame sprendžiamuoju balsu dalyvauja viena šaulė, išrinkta visuotinio rinktinės moterų skyrių atstovių suvažiavimo. Pasiūlymas priimtas.“

45 § balsuojant palikta sena redakcija.

Prie 47 §. Moterų šaulių centro komitetas renkamas trejiems metams. Pasiūlymas priimtas.

Iš 48 § pasiūlyta išbraukti žodžius: „Moterų reikalais“. Pasiūlymas priimtas.

52 § pakeičiamas šiaip: „Moterų šaulių kariškojo mokslinimo ir viešojo tvarkymo reikalams šaulių sąjungos viršininkas skiria vadę, iš pristatytų moterų šaulių centro

komiteto kandidačių, kuri moterų šaulių centro komiteto posėdžiuose dalyvauja sprendžiamuoju balsu. Pasiūlymas priimtas.

53 § papildomas šiaip: „Vyriausias garbės teismas – bendras garbės šaulių sąjungos teismas. Nesant teisme moters, bet jos reikalus teisiant, jame dalyvauja sprendžiamuoju balsu viena moteris, išrinkta visuotiniame rinktinių atstovių suvažiavime“. Pasiūlymas priimtas.

Priimti dar du visai nauji centro valdybos nario šaulio Marcinkevičiaus pasiūlymai: 1. Moterų šaulių centro komiteto prezidiumą sudaryti iš 5 narių ir 2. Kvorumą sudaro pusė centro komiteto atvykusių narių.

Karinio parengimo programą skaito, aiškina ir nagrinėja šaulė Tercijonienė. Programa yra L.Š.S-gos viršininko patvirtinta.

Apie šaulišką uniformą referuoja šaulė Kairiūkštienė, primindama, kad šaulių moterų uniformos smulkus aprašymas yra paskelbtas „Trimito“ 1933 m. birželio 29 d. 26 nr. Buvo pasiūlytos kelios neesminės pataisos, bet jos nepriimtos.

Apie tautiškus rūbus referuoja šaulė Kairiūkštienė. Esą tautiški rūbai turėtų būti ne šilkiniai – moderniški, o namų darbo, išlaikyto stiliaus ir dėvimi tik iškilmingais atvejais. L.Š.S-gos pirmininkas Žmuidzinaičius nupasakoja įvairių Lietuvos vietovių tautiškų rūbų skirtumus ir pritaria sumanymui, kad centro moterų komitetas pasirūpintų tautiškų rūbų pavyzdžių albumą, o taip pat kad nebūtų pamėgdžiojami kitų tautų rūbai.

Referuojant apie pasisveikinimą priimta, kad kiekviena šaulė, nešiojanti uniformą arba ženklą, sveikinas galvos palinkimu.

Iš klausimų ir sumanymų priimta šie pageidavimai: 1. „Trimito“ turėti savo moterų skyrių, jį remti pačioms savo raštais bei lėšomis, pačioms redaguoti tą skyrių ir kiek galint platinti. 2. Įpareigojamas centro moterų komitetas rengti moterų šaulių stovyklas. 3. Paskatinti būrius bendradarbiauti tarp savęs, rengiant rajonines gegužines ir lankant vieniems kitus. 4. Šaukti kartą metuose rinktinių moterų skyrių konferencijas su programa. 5. Palaikymui ryšių su būriais – skyriais siųsti iš centro instruktorius su paskaitomis, kuriems kelionės išlaidas apmoka būrys. 6. Susirūpinti priešchemine apsauga ir sanitarija. 7. Prašyti Švietimo ministerijos laikyti prie rinktinių po 1 apmokamą lektorę ir duoti vaikų darželiams išlaikyti nors dalį lėšų. 8. Prašyti atitinkamų instancijų, kad Klaipėdos krašto šaulės nebūtų verčiamos dėvėti uniformą ir, apskritai tariant, būtų mažiau varžoma nuostatais. 9. Sudaryta sveikinimų redakcinė komisija iš šaulių Adamonienės, Griginienės, Juškevičiūtės ir L.Š.S-gos Tautinio Auklėjimo bei Propagandos skyriaus viršininko Daudzvardo, kad pasveikintų: J. E. Respublikos Prezidentą, Ministrų Pirmininką, Krašto Apsaugos Ministerį, Švietimo Ministerį, brolius-seses vilniečius, brolius-seses amerikiečius, L.Š.S-gos centro valdybą, L.Š.S-gos viršininką. 10. Pailginti dėl ekskursijų dar vieną dieną kursų lankymą. 11. Dėl grąžinimo šaulių organizacijos į aukštesnias bei vidurines mokyklas, įteikti prašymus be J. E. Respublikos Prezidento, dar p. Krašto Apsaugos ir švietimo ministeriams. 12. Rasti būdų ir priemonių glaudžiau bendradarbiauti su Klaipėdos krašto šauliais. 13. Kad būtų jaunųjų šaulių rateliai, nepažymint

amžiaus, su atitinkamai išdirbtomis taisyklėmis. 14. Prašyti atitinkamų įstaigų, kad būtų išplėstas gydytojų bei akušerių tinklas. 15. Prašyti gelžkelių bilietų papiginimo šaulėms, vykstančioms į tarnybines pareigas.

Šaulys Antanaitis painformuoja, kad greitai laiku bus surengta plati loterija kultūriniam šaulių fondui papildyti, ir prašo šaulės prisidėti prie loterijos bilietų platinimo.

Buvo iškeltas klausimas, kas šaulių eisenose turi pirmas eiti – vyrai ar moterys. Klausimas paliktas atviras.

Pageidaujama, kad centro ruošiamos paskaitos būtų stenografuojamos ir išsiuntinėjamos provincijon ir kad būtų įsteigti šauliški nakvynės namai, kuriuos šauliai patys remtų.

Sveikinimų redakcinė komisijos suredaguotieji sveikinimai priimti.

Šaulė Nainienė dėkoja centro organizacinei komisijai visų atstovių vardu už sušaukimą ir paruošimą taip reikalingo ir taip naudingo šaulių moterų suvažiavimo.

Tą pačią padėką pareiškdamas šaulė Žvirblytė kviečia visas atstoves sušukti tris kartus. Susirinkimas triukšmingai sušuko valio.

Organizacinės komisijos vardu dėkoja komisijos pirmininkei šaulėi Žmuidzinavičienėi.

Šaulys Žmuidzinavičius, kaip šaulių sąjungos pirmininkas, dėkoja už suvažiavime atliktą šaulišką darbą, už domėjimąsi šauliškais reikalais ir pasiryžimą dirbti. Linki įvykdyti sąjungos kūrėjo Vlodo Putvinskio idėjas gyvenime.

Šaulė Marcinkevičienė organizacinio komiteto vardu atsiprašo atstoves už klaidas bei netobulumus. Prašo visa, kas negera buvo, laikyti geru.

Prezidiumo pirmininkei baigiamajame žody linki atstovėms išnešioti įsigytąsias minutas po visus Lietuvos kampelius. Dėkoja savo prezidiumo ir suvažiavimo vardu centro valdybai bei visoms šaulėms, prisidėjusioms prie suvažiavimo darbo.

Suvažiavimas baigiamas 20,30 val. tautos himnu.

Bendros šauliškos arbatėlės metu pasakyta gražių bei nuoširdžių kalbų ir įteikta amžinajai moterų šaulių garbės pirmininkei bei garbės vadei E. Putvinskienei dovana – dailininko Rimšos darbas – Žemaitės bareljefas.

Garbės pirmininkei:

Suvažiavimo prezidiumas:

Sekretorės:

Šaltiniai:

1. Lietuvos centrinis valstybės archyvas. *Šaulių sąjunga*, f. 561, ap. 2, b. 907, 1339, 4376.
2. *Lietuvos šaulių sąjungos vidaus tvarkos statutas*. Kaunas: LŠS, 1925.
3. *LŠS moterų šaulių veikimo taisyklės*. Kaunas: LŠS, 1933.
4. MANTAUTIENĖ -PŪTVYTĖ, Sofija. *Moterys Lietuvos šaulių sąjungoje. Nepriklausomai Lietuvai*. Red. P. Petrušaitis. Čikaga: LŠST, 1965.

5. PUTVINSKIENĖ, Emilija. *Atsiminimai*. Šiauliai: Saulės delta, 1995.
6. *Trimitas*, 1933, Nr. 25, 26, 27, 28, 29. 1934, Nr. 2.
7. Vladas Putvinskis-Pūtvis. *Gyvenimas ir parinktieji raštai*. Red. A. Marcinkevičius-Mantautas. Čikaga: LŠST, 1973.

Literatūra:

1. JOKUBAUSKAS, Vytautas. *Lietuvos šauliai tarpukariu: lietuviai, katalikai, visuomenės elitas. Acta historica universitatis Klaipedensis XXVII. Paramilitarizmas Rytų Baltijos regione 1918–1940: atvejo studijos ir lyginimai*. Klaipėda: KU BRIAI, 2014, p. 75–102.
2. NEFAS, Mindaugas. *Dvasios aristokratai. Lietuvos šaulių sąjungos siekiai ir realybė 1919–1940 m.* Vilnius: Versus, 2019.

The Increasingly Loud Voice of Female Riflemen and their Visible Works: the Protocol of the First Lithuanian Women Riflemen's Congress in 1933

Dr. Mindaugas Nefas

Vytautas Magnus University Academy of Education, T. Ševčenkos g. 31, Vilnius
El. p. mindaugas.nefas@vdu.lt
ORDIC ID: <https://orcid.org/0000-0002-3950-2185>

Summary

The publication of scientific sources presents, analyses and comments on the protocol of the first congress of women riflemen of the Lithuanian Riflemen's Union of 1933. This document stored in the Central State Archive of Lithuania has so far received only minimal attention from researchers, and has never been published in full. This document reveals the aspirations, ideas and planned measures of women shooters, which were supposed to activate the movement throughout Lithuania. The first convention of women riflemen also marks a new stage in the activities of women riflemen. Since 1933, women have been increasingly seen and heard in the activities of the LRU. The riflemen of the occupation that took place before 1940 were very active in searching for a unique path and exclusive tasks assigned to them, constantly strengthening their ideological readiness and that of other members of the organisation, and developing

ambitious youth education plans. It can be said that although in the organisational sense women riflemen did not become more active and more visible than men, ideologically their activities became stronger. Therefore, the protocol of this two-day convention is useful for historians and researchers to analyse the origins of the women riflemen's movement.

Gauta / Received 2020 03 12
Priimta / Accepted 2020 04 17